

R o z s u d o k
V m e n e S l o v e n s k e j r e p u b l i k y

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky JUDr. Evy Sakálovej a sudov JUDr. Edity Bakošovej a JUDr. Ľubora Šeba v právnej veci žalobkyne **R.**, zastúpenej JUDr. A. Š., advokátkou v B. proti žalovaným **1/ K.**, zastúpeným JUDr. T. P., advokátkou, v Ž. a **2/ M.**, o vydanie **nehnutelnosti** vedenej na Okresnom súde Žilina pod sp.zn. 12 C 479/1995, o dovolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Žiline z 30. apríla 2008 sp.zn. 6. Co 199/2007 rozhodol

t a k t o :

Dovolanie **z a m i e t a .**

Žalovaným 1, 2, náhradu trov dovolacieho konania nepriznáva.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Žilina rozsudkom z 3. apríla 2007 č.k. 12 C 479/1995-159 uložil žalovanému 1/ povinnosť vydať žalobkyni parcelu KN X.X. záhradu o výmere X. m², ktorá podľa geometrického plánu č. X. schváleného Katastrálnym úradom Správa katastra Ž. pod č. X. bola vytvorená z pozemnoknižnej parcely X., vedenej v pozemnoknižnej vložke č. X., katastrálneho územia Ž. a parcelu KN X. záhrada o výmere X. m², vedenú na liste vlastníctva č. X., katastrálne územie Ž. Žalovanému 1/ uložil povinnosť zaplatiť žalobkyni 5 455,-- Sk (181,07 €) titulom náhrady trov konania do troch dní od právoplatnosti rozsudku. Žalobu voči žalovanému 2/ zamietol a žalovanému 2/ náhradu trov konania nepriznal. Takto rozhodol, keď

dospel k záveru, že žalovaný 1/ je povinnou osobou a že nárok žalobkyne na vydanie nehnuteľností vyplýva z ustanovenia § 4 ods. 2 písm. h/ zákona č. 282/1993 Z.z. o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam (ďalej len „zák. č. 282/1993 Z.z.“). Zmluvy pri prevode vlastníctva predmetných nehnuteľností a to darovaciu (na Č.), aj kúpnu zmluvu (na fyzickú osobu) uzatváral namiesto žalobkyne S.. Tento v zmysle vtedy platných právnych predpisov mal oprávnenie týkajúce sa správy majetku žalobkyne, ale nedávali mu kompetenciu na zmenšenie jej majetku. Išlo podľa názoru okresného súdu evidentne o nerešpektovanie vtedy platných právnych predpisov, ktoré už samy o sebe boli nedemokratické a obmedzovali cirkevnú slobodu a voľné nakladanie vlastníka so svojím majetkom. Pokiaľ išlo o prevod sporných nehnuteľností kúpnu zmluvou na fyzickú osobu, okresný súd vychádzal z toho, že táto neskôr previedla nehnuteľnosť, ktorá bola predmetom tejto kúpnej zmluvy na štát a bola tak splnená podmienka na vydanie pozemku zo strany štátu ku dňu účinnosti reštitučného zákona. Pokiaľ išlo o námietky žalovaného 1/ o nemožnosť vydať pozemok podľa § 7 zák. č. 282/1993 Z.z., okresný súd dospel k záveru, že ani jeden z dôvodov vyplývajúcich z tohto zákonného ustanovenia nie je splnený. Žalobu žalobkyne o vydanie nehnuteľností voči žalovanému 2/ zamietol z dôvodu nedostatku jeho vecnej pasívnej legitímácie v tomto konaní, keďže žalovaný 2/ nie je povinnou osobou na vydanie nehnuteľností. O trovách konania rozhodol podľa § 142 ods. 1 veta prvá O.s.p. a žalobkyni úspešnej v konaní priznal voči žalovanému 1/ náhradu trov konania.

Krajský súd v Žiline, na odvolanie žalovaného 1/ proti výroku rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým mu bola uložená povinnosť vydať žalobkyni v ňom špecifikované nehnuteľnosti, rozsudkom z 30. apríla 2008 rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že žalobu žalobkyne proti žalovanému 1/ na vydanie parcely KN X.X. záhrada o výmere X. m2, ktorá podľa geometrického plánu č. X., schváleného Katastrálnym úradom, Správa katastra Ž. pod číslom X. bola vytvorená z pozemnoknižnej parcely X. vedenej v pozemnoknižnej vložke č. X., katastrálneho územia Ž. a parcely KN X., záhrada o výmere X. m2, vedenej na liste vlastníctva č. X., katastrálne územie Ž. zamietol. V nenapadnutých častiach sa rozsudku okresného súdu krajský súd nedotkol. Žalobkyni uložil povinnosť nahradiť žalovanému 1/ trovy prvostupňového a druhostupňového konania 13 216,50 Sk (438,70 €) na účet právnej zástupkyne žalovaného 1/ JUDr. T. P., advokátky so sídlom v Ž., do troch dní. Krajský súd rovnako ako okresný súd týkajúcej sa možnosti konania S. v zastúpení R.R. vychádzal zo skutočnosti, že z vtedy platných právnych predpisov nebolo možné, aby tento bez súhlasu,

resp. osobitného poverenia R. ako vlastníka previedol nehnuteľnosť na tretiu osobu. Poukázal na to, že Občiansky zákonník (zák. č. 141/1950 Zb.) vychádzal zo zásady, že zmluvou možno nadobudnúť vlastnícke právo len od vlastníka. Aj súčasná právna úprava iba výnimočne pripúšťa nadobudnutie vlastníckeho práva od nevlastníka. Z uvedeného vyplýva, že pokiaľ zmluvou prevedie vec na iného ten, kto ju nevlastní, je takýto úkon podľa § 36 Občianskeho zákonníka (zák. č. 141/1950 Zb.) pre rozpor so zákonom konkrétne s ustanovením § 107 neplatný. Preto správne súd prvého stupňa konštatoval, že keďže nebolo preukázané, že S. bol oprávnený konať v mene žalobcu, je táto kúpna zmluva neplatným právnym úkonom. Následne správne konštatoval, že je neplatným právnym úkonom nasledujúca kúpna zmluva z roku X., ktorou boli sporné nehnuteľnosti M. G. prevedené na právneho predchodcu žalovaného 1/. Podľa názoru odvolacieho súdu súd prvého stupňa dospel k nesprávnym záverom ohľadne skutočnosti, kto je v danom prípade oprávnenou osobou a či tu existuje niektorý z dôvodov stanovených reštitučným zákonom na vydanie veci. Poukázal na skutkový stav zistený okresným súdom, z ktorého vyplynulo, že nehnuteľnosť, ktorá bola predmetom kúpnej zmluvy v rozhodnom období neprešla do vlastníctva štátu alebo obce, ale do vlastníctva fyzickej osoby, až následne táto fyzická osoba previedla túto nehnuteľnosť do vlastníctva právneho predchodcu žalobcu. V zmysle § 2 ods. 1 však muselo ísť o prvotný prevod veci z oprávnenej osoby na štát alebo obec. Avšak pri kúpnej zmluve zo 4. júna 1958 o tento prevod nešlo. Účastníkom tejto zmluvy nebol štát ani obec. Skutočnosť, že následne fyzická osoba previedla tieto nehnuteľnosti na štát – Š., nespôsobilo, že žalobca sa považuje za oprávnenú osobu. Okrem toho ďalšou podmienkou, na základe ktorej by bolo možné domáhať sa vydania veci je skutočnosť, že vec prešla do vlastníctva štátu alebo obce (čo však v tomto prípade nebolo) v prípadoch uvedených v § 4 ods. 2 súd prvého stupňa vychádzal zo záveru, že dôvod na vydanie veci vyplýva z ustanovenia § 4 ods. 2 písm. h/ reštitučného zákona, a to, že v rozhodnom období vec prešla do vlastníctva štátu alebo obce na základe prevzatia bez právneho dôvodu. Vychádzal z toho, že kúpna zmluva bola absolútne neplatným právnym úkonom, a teda neexistovala ako právny dôvod prevodu vlastníctva k predmetným nehnuteľnostiam a teda došlo k ich prevodu bez právneho dôvodu. Krajský súd tento záver nepovažoval za správny. Ak by sa vychádzalo z právneho názoru vysloveného okresným súdom, tak potom by v prípadoch, že vec prešla v rozhodnom období do vlastníctva štátu alebo obce z dôvodu neplatného právneho úkonu bol vždy dôvodom na vydanie veci v zmysle reštitučného zákona, bez ohľadu na to, v čom by dôvod neplatnosti spočíval. Vychádzajúc aj zo znenia ostatných dôvodov pre vydanie veci, upravených v § 4 ods. 2 je zrejmé, že vydať nehnuteľnosť je možné na základe niektorých právnych úkonov urobených

v rozhodnom období, ktoré boli urobené spôsobom spochybňujúcim ich platnosť. Z toho je zrejmé, že nie každá neplatnosť právneho úkonu vykonaného v rozhodnom období, je dôvodom pre domáhania sa vydania týchto nehnuteľností. Rovnako, odvolací súd, pokiaľ išlo o rozhodnutie okresného súdu o tom, že žalovaný 1/ je povinný vydať žalobkyni nehnuteľnosť, ktorá bola predmetom darovacej zmluvy zo 6. septembra 1957, dospel k zhodnému názoru prezentovanému súdom prvého stupňa je absolútne neplatným úkonom z rovnakých dôvodov ako boli uvádzané pri neplatnosti kúpnej zmluvy. Podľa názoru odvolacieho súdu však skutočnosť, že ide o neplatný právny úkon nie je dôvodom pre vydanie veci v zmysle § 4 ods. 2 písm. h/, zák. č. 282/1993 Z.z. Pokiaľ žalobkyňa sa vydania označenej nehnuteľnosti domáhala z dôvodu, že darovacia zmluva bola uzavretá darcom v tiesni išlo len o tvrdenie žalobkyne. Toto tvrdenie žiadnym spôsobom nepreukázala. Iba všeobecné konštatovanie o tom, že k prevodu a k uzavretiu darovacej zmluvy došlo v čase, kedy bola politická situácia nepriaznivo naklonená cirkvi a jej predstaviteľom nestačí na to, aby bolo možné konštatovať, že predmetná darovacia zmluva bola uzavretá v tiesni. Odvolací súd ďalej uviedol, že uplatneným nárokom nebolo možné vyhovieť ani v prípade použitia všeobecných ustanovení Občianskeho zákonníka, ktoré upravujú vydanie veci (§ 126 ods. 1 Občianskeho zákonníka). Mal za to, že v takomto prípade bolo potrebné, aby žalobkyňa tvrdila a preukázala, že zo strany žalovaného 1/ došlo k neoprávnenému zásahu do jej vlastníckeho práva týkajúceho sa označených nehnuteľností spôsobom uvedeným v § 126 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Táto skutočnosť zo strany žalobkyne počas celého konania nebola tvrdená ani preukázaná. O náhrade trov konania rozhodol v súlade s § 142 ods. 1 O.s.p.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podala dovolanie žalobkyňa. Navrhla rozsudok súdu prvého stupňa zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie. Mala za to, že uplatnený nárok odvolací súd nesprávne vyhodnotil a z toho dôvodu nesprávne rozhodol. Poukázala na to, že nárok uplatnila alternatívnym spôsobom, a to ako reštitučný nárok podľa zák. č. 282/1993 Z.z. a podľa § 126 Občianskeho zákonníka, t.j. podľa všeobecnej právnej úpravy. Len tá skutočnosť, že darovacia zmluva uzavretá S. v zastúpení rehole je naviac absolútne neplatná neznamena, že nie je reštitučným dôvodom podľa § 4 ods. 2 reštitučného zákona. Ak sa prijme právny názor, že darovacia zmluva zo 6. septembra 1957, ktorou bola prevedená do vlastníctva štátu pozemnoknižná parcela X. a X. a teda aj časť, ktorá je dnes v novom geometrickom pláne označená ako parcela KN X. o výmere X. m² a kúpna zmluva zo 4. júna 1958, ktorá sa dotýkala parcely X. (a následná zmluva na konzervatórium) sú

absolútne neplatné, potom žalobkyni ako pôvodnej vlastníčke zostalo zachované vlastnícke právo k uvedeným nehnuteľnostiam, má potom právo domáhať sa ochrany vlastníckeho práva aj podľa § 126 Občianskeho zákonníka a to vydania nehnuteľností. Neboli vykonané žiadne dôkazy, ktoré by nasvedčovali tomu, že žalobkyňa o toto vlastníctvo prišla iným spôsobom.

Žalovaný 1/ navrhol dovolanie žalobkyně ako nedôvodné zamietnuť.

Žalovaný 2/ sa k dovolaniu písomne nevyjadril.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podala včas účastníčka konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), zastúpená advokátkou (§ 241 ods. 1 O.s.p.), proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 238 ods. 1 O.s.p.) bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) preskúmal napadnutý rozsudok odvolacieho súdu v rozsahu podľa § 242 ods. 1 O.s.p. a dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné.

Podľa § 236 ods. 1 O.s.p. dovolaním je možné napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa.

Dovolanie je prípustné proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej (§ 238 ods. 1 O.s.p.).

V zmysle § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedených v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci a c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je podľa zákona (§ 241 ods. 1 O.s.p.) viazaný nielen rozsahom dovolania, ale i v dovolaní uplatnenými dovolacími dôvodmi. Dovolacie dôvody pritom neposudzuje len podľa toho, ako ich dovolateľ označil, ale aj podľa ich obsahu.

Vzhľadom na zákonnú povinnosť skúmať vždy, či napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nebolo vydané v konaní postihnutom niektorou z procesných väd uvedených v § 237 O.s.p. sa dovolací súd v prvom rade zaoberal otázkou, či konanie v tejto veci nie je postihnuté niektorou z väd vymenovaných v § 237 písm. a/ až g/ O.s.p.

V prejednávanej veci neboli v dovolaní namietané procesné vady konania v zmysle § 237 O.s.p. a žiadna z nich nevyšla v dovolacom konaní najavo.

Z obsahu dovolania žalobkyne vyplýva, že táto ako dovolací dôvod uplatňuje ustanovenie § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p., t.j. nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom.

Dovolací súd zamietnutie žaloby odvolacím súdom v jeho zmeňujúcom výroku považuje za správny, avšak čiastočne z iných právnych dôvodov.

Podľa § 1 ods. 1 zák. č. 282/1993 Z.z. tento predpis sa vzťahuje na zmiernenie následkov niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam odňatím vlastníckeho práva k nehnuteľným veciam a hnutel'ným veciam na základe rozhodnutí štátnych orgánov, občianskoprávných a správnych aktov vydaných v období od 8. mája 1945, židovským náboženským obciam od 2. novembra 1938 do 1. januára 1990 (ďalej len „rozhodné obdobie“) v rozpore so zásadami demokratickej spoločnosti, rešpektujúcej práva občanov vyjadrené najmä Chartou Organizácie Spojených národov, Listinou základných práv a slobôd a príslušnými medzinárodnými paktami o občianskych, politických, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.

Zákon č. 282/1993 Z.z., tak, ako iné reštitučné zákony upravuje vzťahy osôb označených v ňom ako osoby povinné a osoby oprávnené týkajúce sa právnych skutočností, ktoré vznikli v presne vymedzenom období (v rozhodnom období) z presne stanoveného právneho dôvodu, pričom všetky tri predpoklady použitia tohto reštitučného zákona sú kumulatívne, t.j. musia byť splnené súčasne. Ak uvedené predpoklady aplikácie predmetného zákona nie sú súčasne splnené, tento sa ako lex specialis neuplatní. Náprava krívd podľa tohto reštitučného zákona je teda prípustná len vo vecnom a časovom rozsahu ním vymedzenom.

Podľa § 2 zák. č. 282/1993 Z.z. oprávnenými osobami sú štátom registrované cirkvi a náboženské spoločnosti so sídlom v Slovenskej republike vrátane ich častí s právnou subjektivitou, ktorých vec prešla do vlastníctva štátu alebo obce v rozhodnom období v prípadoch uvedených v § 4 ods. 2 O.s.p.

Podľa § 4 ods. 2 písm. h/ zák. č. 282/1993 Z.z. povinnosť vydať vec sa vzťahuje na prípady, keď v rozhodnom období vec prešla do vlastníctva štátu alebo obce na základe prevzatia bez právneho dôvodu.

Z obsahu spisu nepochybne vyplýva, že nehnuteľnosť KN parcela č. X. zapísaná na LV č. X. kat. územia Ž. (vlastnícky patriaca žalobkyňi) prešla na základe kúpnej zmluvy zo 4. júna 1958 do vlastníctva fyzickej osoby a teda nie do vlastníctva štátu alebo obce, ako to

zákon v § 2 bez akýchkoľvek výnimiek stanovuje. Keďže nebola splnená jedna zo základných zákonom predvídaných podmienok, žalobkyňu ako to správne uvádza v dôvodoch svojho rozhodnutia odvolací súd nemožno považovať vo vzťahu k označenej nehnuteľnosti za oprávnenú osobu, v dôsledku čoho nebola splnená jeden z predpokladov použitia tohto reštitučného zákona.

Keďže odvolací súd sa v ďalšom zaoberal aj výkladom ustanovenia § 4 ods. 2 písm. h/ zák. č. 282/1993 Z.z., keď sám uzavrel, že nie každá neplatnosť právneho úkonu vykonaného v rozhodnom období je dôvodom pre domáhanie sa vydania veci dovolací súd dodáva, že citované ustanovenie, jeho časť viaže reštitúciu výslovne na podmienku nadobudnutia vlastníctva štátom a jeho druhá časť na podmienku, že štát prevzal vec bez právneho dôvodu. Pokiaľ by ale bolo s poukazom na ustanovenie § 1 ods. 1 zák. č. 282/1993 Z.z. („... odňatím vlastníckeho práva ...“) a prvá časť ustanovenia § 4 ods. 2 uvedeného zákona („... vec prešla do vlastníctva štátu alebo obce ...“) i pre tento dôvod reštitúcie požadované bezpodmienečné splnenie podmienky skutočného prechodu veci do vlastníctva štátu, stalo by sa ustanovenie § 4 ods. 2 písm. h/ uvedeného zákona ustanovením bez reálneho obsahu. Podľa názoru dovolacieho súdu je potrebné tento rozpor (keď jedna časť ustanovenia viaže reštitúciu výslovne na podmienku nadobudnutia vlastníctva štátom a jeho druhá časť na podmienku, že štát prevzal vec bez právneho dôvodu) riešiť tak, že podmienka nadobudnutia vlastníctva veci štátom je nevyhnutná pre úspešné uplatnenie reštitučných nárokov v prípadoch výslovne uvedených v ustanoveniach § 4 ods. 2 písm. a/ až g/ a i/ uvedeného zákona, nemusí však byť splnená v prípade uvedenom v ustanovení § 4 ods. 2 písm. h/ tohto zákona. O tento reštitučný dôvod (prevzatie veci štátom bez právneho dôvodu) ide vtedy, keď vlastník veci nebol postupom štátu síce formálne pozbavený svojho vlastníckeho práva, bola mu však odňatá možnosť vec držať, užívať ju a používať jej plody a úžitky, teda že sa štát zmocnil veci vo vlastníctve cirkvi alebo náboženskej spoločnosti a nakladal s ňou ako vlastnou (vec okupoval) bez toho, že by sa k tomu mal nejaký právne relevantný dôvod (titul), s ktorým vtedy platné právo spájalo prechod vlastníckeho práva. Rovnaký právny názor dovolací súd zaujal aj v rozhodnutí z 24. februára 2010 sp.zn. 5 M Cdo 4/2009.

V prejednávanej veci z obsahu spisu však nevyplýva, že by na základe kúpnej zmluvy zo 4. júna 1958 štát vec žalobkyne prevzal a nakladal s ňou vyššie uvedeným spôsobom.

Podľa § 4 ods. 2 písm. d/ zák. č. 282/1993 Z.z. povinnosť vydať vec sa vzťahuje na prípady, keď v rozhodnom období vec prešla do vlastníctva štátu alebo obce na základe darovacích zmlúv uzavretých darcom v tiesni.

Z obsahu spisu je nepochybné, že nehnuteľnosť KN č. X. prešla do vlastníctva štátu na základe darovacej zmluvy zo 6. septembra 1957. Treba súhlasiť s názorom odvolacieho súdu, že na preukázanie splnenia podmienky – tiesne nestačí len poukaz žalobkyne na politickú situáciu nepriaznivo naklonenú cirkvi a jej predstaviteľom. Dovolací súd zdôrazňuje, že keďže splnenie tejto podmienky (tiesne) nemožno bez ďalšieho vyvodit' priamo zo zákona, a to ani s poukazom na všeobecne existujúce štátne proticirkevné tendencie a politicko-ekonomické úsilie potlačiť súkromné vlastníctvo alebo subjekty tohto vlastníctva, je preto vždy na oprávnenej osobe, aby preukázala, že existujúce pomery sa v jej konkrétnom prípade prejavili ako priamo na ňu dopadajúca tieseň.

Žalobkyňa sa v priebehu konania domáhala aj ochrany vlastníckeho práva podľa § 126 Občianskeho zákonníka.

V tejto súvislosti však treba zdôrazniť, že reštitučné predpisy sú k všeobecným predpisom akým je najmä Občiansky zákonník vo vzťahu špeciality. Tento vzťah sa rieši podľa zásady *lex specialis derogat legi generali*, to znamená, že tam kde existuje špeciálna úprava nemožno použiť všeobecnú. Existencia špeciálnej úpravy umožňuje uplatniť nárok (za splnenia zákonných podmienok) právo na vrátenie veci. Ak nárok uplatnený nebol alebo takejto požiadavke nebolo vyhovené (prejednávana vec) je vylúčená možnosť uplatniť toto právo inak, teda podľa všeobecných predpisov, pretože ako už bolo uvedené reštitučná úprava je vo vzťahu k všeobecným predpisom úpravou špeciálnou.

So zreteľom na uvedené treba rozsudok odvolacieho súdu považovať za vecne správny aj keď z iných, než v ňom uvedených dôvodov. Dovolací súd preto dovolanie žalobkyne ako nedôvodné zamietol (§ 243b ods. 1 O.s.p.).

Úspešným žalovaným nepriznal náhradu trov dovolacieho konania, pretože trov žalovaného 1/, súvisiace s odmenou jeho zástupkyne za vyjadrenie k dovolaniu, nepovažoval za potrebné na účelné bránenie práva, lebo v porovnaní s jej vyjadreniami v základnom konaní neobsahovalo žiadne nové právne významné okolnosti a žalovanému 2/ v súvislosti s dovolacím konaním žiadne trov nevznikli (§ 142 ods. 1 v spojení s § 243b ods. 5 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 27. októbra 2010

JUDr. Eva S a k á l o v á, v.r.

predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia : Bc. Patrícia Špacírová